

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА КОМПЕНСАЦІЇ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Основою стабільного функціонування промислових підприємств України в умовах сталого розвитку є управління формуванням та компенсацією виробничих витрат, яке прямо пов'язане з відновленням виробничих ресурсів. Внаслідок цього реалізується економічна вигода – потенційна можливість отримання грошових коштів від використання виробничих ресурсів у процесі виробництва і реалізації продукції. Тому для розв'язання проблеми відновлення виробничих ресурсів та їх збереження під дією економічних факторів виникає необхідність розробки прикладної адаптивної системи управління формуванням та компенсацією виробничих витрат в умовах економічних вигод на промисловому підприємстві.

Відомо, що питання збереження природних ресурсів, забезпечення своєчасних процесів їх відновлення є ключовою основою сталого розвитку підприємств та регіонів, оскільки від цього залежить характер усіх виробничих процесів, що відбуваються у економіці на мікро- та макро-рівні. У цьому контексті витрати повинні розглядатися як інструмент для регулювання сталого розвитку підприємств та регіонів, оскільки від їх складу, характеру, періодичності виникнення залежить темп процесу відтворення природних ресурсів, які використовує підприємство у своєму виробництві.

Удосконалення управління відновленням та збереженням виробничих ресурсів в економічному аспекті, підвищення реалізованих економічних вигод вбачається через розробку та використання науково обґрунтованої адаптивної системи формуванням та компенсацією виробничих витрат в умовах економічних вигод на промисловому підприємстві.

Дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених з управління виробничою собівартістю, за правилом, спрямовані на удосконалення методів складання фінансової звітності (бухгалтерський підхід) та методів використання резервів економії для підвищення ефективності діяльності підприємства в цілому (управлінський підхід). Науковим питанням управління виробничою собівартістю присвятили свої праці учені О.І.Амоша, І.В.Багрова, І.А.Басманов, Є.А.Бельтюков, В.В.Бойко, О.С.Галушко, В.М.Гальперін, С.Ф.Голов, С.Б.Довбня, К.Друрі, Е.А.Зінь, А.В.Калина, Т.В.Назарчук, В.М.Нижник, В.Ф.Палій, Е.Ф. Покропівний, В.І.Саллі, Дж.Сігел, Ю.С.Цал-Цалко, В.М.Хобта, Ч.Хорнгрен, А.В.Череп, М.Г.Чумаченко, Дж.Шанк, О.І.Шевцова, Дж.Шим та інші. Однак існуючі розробки потребують удосконалення та подальшого розвитку у напрямку формування адаптивної системи управління формуванням та компенсацією виробничих витрат та її інтеграції у існуючу систему управління витратами.

Критичний аналіз досліджень управління виробничою собівартістю демонструє відсутність вирішення питання відновлення ресурсів виробництва, максимізації реалізованих економічних вигод від їх використання через управління рівнем формуванням та компенсації виробничих витрат у складеному середовищі господарювання промислового підприємства. Це потребує вдосконалення теоретичних засад управління виробничою собівартістю, методичних підходів та інструментарію оцінки його ефективності, прогнозування та оптимізації рівня формування та компенсації виробничих витрат залежно від особливостей способів подолання цього негативного явища, розробки прикладного результату досліджень у вигляді адаптивної системи. Фундаментальну основу економіки України складає виробнича діяльність промислових підприємств, особливим напрямком розвитку якої є ефективне управління процесами використання та відтворення виробничих ресурсів з метою ресурсозбереження. Таким чином, розв'язання важливого науково-практичного завдання з забезпечення на підприємстві ефективного процесу відтворення виробничих ресурсів полягає в удосконаленні управління процесом компенсації виробничих витрат у ході виробництва і реалізації продукції.

На основних етапах розвитку наукової думки пропонувались різні теорії щодо сутності виробничих витрат, яка пов'язувалась з вартістю, ціною, цінністю. Так, за основу вартості та витрат трудова виробнича теорія А.Сміта, Д.Рікардо, К.Маркса приймала труд. Споживча теорія Ж.Б.Сея, Ф.Бастія, У.С.Джевонса – споживчу корисність, включаючи у витрати виробництва працю, землю, капітал. Це вчення, приєднавши фактор підприємницьких здібностей, існує й

нині, визначаючи природу виробничих витрат, як грошове вираження виробничих ресурсів, використаних у процесі виробництва продукції. Згодом обидва погляди синтезував А.Маршалл. Уперше в українській економічній літературі поєднав трудову та споживчу теорії вартості, витрат та цінності М.Туган-Барановський, ввівши поняття “вартість”, як витрати засобів та предметів виробництва, і “трудова вартість”, як витрати живої праці.

Економічна теорія визначає витрати як економічні відносини між суб’єктами господарчої діяльності з приводу перетворення, формування, привласнення вартості, яка під час обміну виражається у ціні. Переклади іншомовних наукових праць обумовлюють термінологічне розмаїття поняття “виробничі витрати”. В англійській літературі виробничі витрати позначаються як “expenses”, в російськомовній – як “затраты”. В літературі та нормативних актах України виробничі витрати позначаються як “виробничі витрати”, “виробнича собівартість”.

Згідно стандартів бухгалтерського обліку виробничі витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття виробничих активів або збільшення зобов’язань, пов’язаних з процесом виробництва, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками). Виробничі витрати реалізованої продукції відображаються у звіті про фінансові результати одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов’язань у балансі та визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені. Наприклад, прямі матеріальні витрати, що зменшують виробничі запаси в активі балансу, включаються у виробничу собівартість реалізованої продукції звітного періоду і відображаються у складі отриманої виручки. Критерії визнання виробничих витрат (належність до звітного періоду та зв’язок з доходом) не враховують рівень та час їх компенсації, від яких прямо залежить рівень та час відтворення використаних виробничих ресурсів. Таким чином, розраховані за звітними даними показники ефективності виробничого процесу не відображають фактичний рівень реалізації підприємством потенційної можливості отримання грошових коштів від використання виробничих ресурсів, оскільки не враховують рівень компенсації виробничих витрат та відтворення виробничих ресурсів, рівень прибутку, отриманого у грошових коштах. Тому врахування факторів не тільки процесу формування виробничих витрат, але й процесу їх компенсації сприяє підвищенню фактичного рівня реалізації економічних вигод та ефективному управлінню відтворенням виробничих ресурсів.

Слід розрізнити поняття “витрати” та “втрати”. Витрати пов’язані з рухом вартості від придбання виробничих ресурсів до обміну готової продукції на грошові кошти. Втрати – це вартість, що застигла у певній формі та зменшується під впливом чинників. Наприклад, при відстрочці платежу за реалізовану продукцію частина понесених виробничих витрат акумулюється у складі готової продукції, не перетворюючись на грошові кошти. Інфляційні чинники призводять до знецінення вартості та недоотримання грошових коштів у майбутньому, втрати виробничих ресурсів та економічних вигод. Аналогічно виробничі ресурси втрачаються внаслідок виникнення непродуктивних витрат на виготовлення бракованої продукції з різних організаційно-економічних причин. Таким чином, проблеми формування та компенсації витрат на підприємствах України ґрунтуються на існуючих понятійних протиріччях, які, у свою чергу породжують суперечливі методи обліку витрат та їх управління.

Онокало Г.В.,
студент 4 курсу факультету економіки і підприємництва НУВГП,
м Рівне, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА

Проведено теоретичне дослідження різних підходів до оцінки ефективності виробництва.

Оскільки ефективність виробництва являє собою результат взаємодії елементів виробничого процесу: робочої сили, предметів праці і засобів праці, система показників ефективності виробництва складається з показників ефективності використання праці, основних фондів, матеріальних ресурсів.

Більшість дослідників до числа узагальнюючих відносять показники рентабельності [2]. Показник рівня рентабельності набув у вітчизняній практиці найбільшого поширення для оцінки й аналізу економічної ефективності. Як узагальнюючий показник результатів діяльності підприємств часто використовується показник прибутку [2,3,4.]. Але, на думку А.Д. Шеремета,